

VASÁRNAPI ÚJSÁG.

15-dik szám.

(ÚJ FOLYAM)

Aug. 20-án.

Az elemi oktatásról beadott törvényjavaslat feletti hosszas viták be lévén már végezve, itt közöljük az egésznek érdekes rövid vázlatát:

Pest aug. 11-én. Ötvös egy törvényjavaslatot adván bé az országgyűlésre az elemi nevelés tárgyában, még tegnap sem volt vége, s nem valószínű, hogy ma is vége legyen. Nagy csatákat csinált a magyar nyelv pontja, melyben azok, kik 1836 óta még „semmit sem tanultak,” végre nagylelkűleg mégis megengedték, hogy a gyermek elemi oktatását azon nyelven kapja melyet ért, t. i. az anyanyelvén. Természetesen, hogy ezentúl a magyart kell tanulnia, mint eddig a latint. Tehát a N. mensa, G. mensae sat. helyett lesz: névejtés: asztal, birejtés asztalé sat. minden falusi iskolában — s éppen anynyi sikerrel. Minden királyi szék megbukhatik — csak a Donatusé fog állani örökkön örökké!

Második nagy vita az alapítványok felett folyt, melyeket az illető vallásfelekezetek birtokában s rendelkezése alatt hagytak.

Harmadik legtüzesebb, leghosszadalmasabb, fárasztóbb, napokig tartó és még ma bé nem végzett küzdés a „közös iskolákat” illeti. Tegnap az egész oppositio, s vele a szokott minis-terpárt nagyrésze arra szavazott, hogy a maga költségén felekezeti külön iskolákat nem állit. Ezt állitá meg 181 szózat 86 ellen, mire a mint hirtelik Ötvös és Kossuth is a lemondásokat beadák. Ez volt tegnapelőtt aug. 8.

Tegnap a vést, melyet az erdélyi követek igen szavazatai nem tudának elhárítani, az által kívánák villámhárítani, hogy a feljebbi szavazás eredményének formulázásául egy indítványt nyujtának bé, miszerint: a vallásfelekezetek, ha egy bizonyos helységben azon felekezetebeli többség kívánja, maguk költségén állithatnak külön iskolákat, s ez esetben a meglevő iskolai alapítvány azon külön iskoláé lesz. Azonban az eltérő ki-

sebb rész ahoz sem költséggel sem gyermekkel járulni nem tartozik. Ellenben a különködő majoritas a közös iskola terheit éppen ugy tartozik hordozni, mint a többi egész község.

E felett tegnap 10—3 óráig szónokoltak, zúgtak és kiabáltak s végre a kérdés feltétele felett oly lárma lett, hogy a szózatolás nem esheték meg s az elnök az ülést eloszlatá.

Megvállik ma miképp lesz.

En részemről más útát szerettem volna.

A közösség elve kimondása az igaz már eléhaladási lépés; de a mely, ugy a mint a törvényezikk mondja, t. i. „hogy az állodalom minden helységben közös iskolát állit,” ki nem vihető, mert nincs mivel és miből.

En hát, csupáncsak kimondtam volna az iskoláknak az egyházi kéz alóli kivételét s községi gondoskodás alá tételét.

Továbbá az isk. tanítók ez által statushivatalnokká válván, megállitottam volna, hogy válasukra tekintet ne legyen, hanem a község egészen szabadon választhassa (természetesen tanítói képességük közül).

Még ehez azt téve, hogy az álladalom csak a közös iskolákat fogja anyagilag gyámolítani: ezen kedvezés és a községek érdeke önkéntesen hozta volna magával a közös elemi iskolákat.

A nevelési törvényezikket aug. 10-kén bévégzik.

Most már 101 indítvány kerül napirendre, egyik szükségtelenebb és éretlenebb mint a másik. Aztán talán sor jön a pénzügyre is, és a katonaira, melyért az országgyűlést összehitták, s a melyért az osztrákkal élethálára küzdünk. Mert takargassuk akármiképp a dolgot, csak oda megy ki, hogy nem rác, nem szerb, nem szász küzd velünk, hanem az osztrák (titkos és nyilvános) kormány, hogy a pénz és hadierő feletti rendelkezést megtarthassa.

Ma tán kiadják a magyar bankjegyeket is egy és két forintosokat. Ezüsttel váltják bégyan; de míg a bécsi bank crisisse tart, csak 2 forintot egy embernek. — Bécsben már $\frac{1}{4}$ forintosokat veretnek — papirosra. Még csak e kellett. Itt most is csak újságnak látni ezüst huszast.

Itteni tegnapi hírek: hogy Radecky Milanot bévette; hogy a császárt várták tegnap Bécsbe s megígérte, hogy Magyarhonba is jön; hogy a magyarok mind verik s ezerekenként kaszabolják a ráczokat s a ráczok mégis mindig szaporodnak.

Ime a törvényjavaslat az elemi oktatásról, mint az megállapítottat.

1. §.

A közállomány kötelessége felvigyázni, hogy az elemi nevelésben mindenki részesüljön.

2. §.

A kormány gondoskodni fog, hogy minden helységben s népes pusztákon, a menyinyire lehet, tanintézetek legyenek.

3. §. *Cluj / Central University Library Cluj*

Szüléknek vagy gyámoknak szabadságukban áll, gyermekeiket háznál vagy magánintézetekben neveltetni, s ily esetben arra, hogy gyermekeiket a nyilvános elemi iskolákba küldjék, nem kényszeríttetnek. Azonban a háznál vagy magánintézetekben nevelt gyermekek minden évben a nyilvános iskola előljárói előtt fognak megvizsgáltatni.

4. §.

A magántanintézetek az álladalom felügyelete alá helyezettnek, nyilván megjegyztetvén, hogy az 1773. év óta az országban és kapcsolt részekben tétleg eltörlött szerzetesek magántanítók sem lehetnek.

5. §.

Minden szülő vagy gyám — ide értve azokat is, kiknek házában gyermekek mint mester tanítványok, vagy háziszolgák tartatnak — kötelesek gyermekeiket vagy gyámoltjaikat, ha nevelésükről háznál vagy magánintézetben nem gondoskodtak, nyilvános iskolába járatni, még

pedig a fiakat hat éves koruktól tizenkét éves korukig, a leányokat szinte hat éves koruktól tizedikig. Ezen kötelesség elmulasztása pénzbeli s a körülményekhez képest fogsági büntetéssel is büntetetik.

6. §.

Az elemi nevelés minden köztintézetekben ingyen adatik.

7. §.

A menyinyiben az egyes elemi iskolák, fenállásukra örök alapítványu pénz, vagy fekvő birtoki vagyonnal nem bírnak, (mely minden ily intézetnek most is teljes épségben fentartatik) anynyiban a népiskolának terheit a község viseli.

8. §.

A községi költségek ezen rovata az országos adónak öt száztólját nem haladhatja; s ennek fizetéséhez minden lakos és birtokos azon arányban járul, melyben az egyéb közterheket visel.

9. §.

Ha az egyes népiskola fentartására sem annak saját alapítványi jövedelme, sem a 8-dik §-ban meghatározott községi adó nem elégséges, a hiány a közállománytól nyert pénzsegély által fog fedeztetni.

10. §.

Az elemi oktatás azon tárgyakban határozatattik, melyek a polgári élet minden viszonyaiban szükségesek, figyelemmel arra, hogy a gyermekek inkább alapos, mint sokféle ismeretekhez jussanak.

Különös tárgyai:

Írás és olvasás.

Fejbeli és jegyekkel való számítás.

Természettan és természetleírás, az ezeken alapuló gyakorlati tanulmányokkal; különös figyelemmel az életmódra és vidékre, melyhez a nevendékek szülőinek nagyobb része tartozik.

Hazai történet s földleírás.

A polgári jogok és kötelességek ismeretei.

Testgyakorlat, különös tekintettel a hadi szolgálatra.

Éneklés.

11. §.

A magyar nyelv mindenütt rendes tanulmány legyen.

12. §.

Azon növendékek, kik a magyar nyelvet nem értik, az elemi oktatást anyanyelvöken veszik.

13. §.

A vallásos oktatást — melynek nyilvánosan kell történni — a növendékek ezentul egyenesen és közvetlenül vallásuk lelkészeitől ingyen veendőik.

14. §.

Az álladalom által minden községben közös iskola állittatik.

15. §.

A mely községben több hitfelekezet van, szabadságában álland a külön felekezeteknek a kormány felügyelése alatt saját erejükkel külön elemi iskolát állítani. De csak a felekezeti többség kívánatára; a kisebbség semmi esetben nem készíthetvén, hogy e külön iskola fentartására szükséges költségekhez járuljon.

16. §.

A külön iskolát állító felekezeti többség, elemi iskoláira tett alapítványainak a 6. §. értelmében birtokában maradván: a közös iskola fentartására kívánatkozó községi adó rovata alól föl nem mentetik.

17. §.

A községi iskoláknak egyenes felügyelése a községek által választandó bizottmányokat illeti; valamint ezeket fogja illetni a tanítók választása azok közül, kik kellő bizonyítványt bírnak arról, hogy a nevelési pályára elkészültek. A tanítók választása azonban, és törvény által meghatározandó esetekbeni elbocsátása a kerületi bizottmányok s illetőleg a közoktatási miniszter felügyelete mellett eszközöltetik.

18. §.

A közállomány gondoskodni fog, hogy kellő számmal felállittassanak oly intézetek, melyekben a néptanítók képeztessenek.

19. §.

Az ország és kapcsolt részek külön kerüle-

teiben a szükséghez képest több kerületi bizottmány állittatik fel, melyek a közoktatási miniszterium vezérlete alatt a népnevelés ügyét kezelni fogják.

20. §.

Ezen elvek nyomán részletes, és a törvényhozás elébe terjesztendő tervek készítésével a közoktatási miniszterium megbízatik.

Mig a szebeni újság hatalmason védi a nászodi kiindult oláh zászlóalj loyális magaviseletét, király és haza iránti tántorithatlan hűségét: addig, mint biztos kulfő után tudjuk, azon szomorú hivatalos tudósítás érkezett ide róluk, hogy a katonailag elejökbe szabott útírányt, O-Becse felé oda hagyva, N. Kikinda felé vették útjokat a rácz táborral egyesülendők. A kósza hír pedig azt mondja, hogy vissza Zaránd felé térve, rabolnak útjokban. Ezen embereknek egész útoni, sőt kiindulásokkori magaviselete elég nyilván hirdette, hogy bennök nemzetünknek bizalma egyáltalában nem lehet. Azért tanácsosabb lett volna velök valamely más biztosabb zászlóaljat kicserélni.

A perlaszi nagy győzelmes ütközetről a leg-tarkább hírek terjengettek minden ajkon. — De hivataloson az egészről egy kukkot sem hallottunk, a Közlöny hirei ugyan jók lennének halálnak, mert mindig későn jönnek. Egy pécsi tisztviselő levélből az ütközetre nézve a következő részletek jöttek tudomásunkra; nem nyomjuk ugyan rájuk a valóság pecsétjét, hanem hiszen valeant, quantum valere possunt... A lázadók perlaszi tábora, mely fekvésénél fogva a legmákcacsabb erősség volt, a miéink által ostrom alá vétetvén, diadalmasan szétveretett, az ellenség 8,000 embert s 15 ágyut vesztett, s nem megvetendő zsákmányul még mintegy 100 ezer forint (persze pengőben) is került sergeink kezére, de ez alkalommal már mi sem egy*) hanem ezer

*) Egy másik magánylevél e hirt részletesbben így ad-

embert vesztettünk, köztük több főtisztet is, ennyi jött értésünkre magány sorokból, — hogy azonban Fama kisaszszonynak menyinyiben járt el a szája, s a pécsi levél betűi rendes írásnál menyinyivel nagyobbak — ezt egyelőre, míg hivatalosan a való tudomásunkra nem jő, meghatározni nem tudjuk. Most feküdjük le ezen privát forrásból meritett örömhírrrel, s imádkozzunk, hogy felvirradva — hivatalosan is valósuljon.

A bécsiek örömittasok... ő felsége rég nélkülözött körükbe csakugyan megérkezett; 75 ezer főnyi nemzetország volt elfogadására felállítva. A nép örömjongatása eltöltte a levegőt, az aula férfias némasággal üdvözölte a császárt... Végre hát ismét da capo szóll a dana: Es ist nur a Kaiserstadt, es is nur a Wien! Juhé!!

A mi küldöttségünk is ma estve érkezett meg, s habár nem hozza is diplomacie bizonyos ígéretet ő felsége részéről lejtöte iránt, hozott diplomaticus reményt. — A küldöttség elnökének Majláthnak — úgy értesültünk — ezen érdekes szavakat mondotta volna egy magánybeszédben ő felsége: „Bizzatok — nem fogom engedni magam elámittatni s elmegyek hozzátok!“ E szavak a magyar király ajkairól hangzottak s mint megadá ezeknek a kellő erőt, oly elhatározottságot várhatunk magas akaratában!

Kolozsvármegye és Kolozsvár városa négy mérnököt küldött ki a netalán kitérítendő Kolozsvár-n. váradi vasútvonal iránya kijelölésére s az előleges mérések végbevitelére.

ja elé: elesett 8670 rácz, kik közül 680 szerb és 20 tiszt van; — a magyarok részéről 1242, s közülök 32 tiszt lön áldozata a vad rablók fegyverének; — a mieink a ráczoktól 13 ágyut és 5 zászlót, mintegy 300 darab szarvasmarhát, 152 lovat s 184,000 azaz száz nyolczvannégy ezer ezüst forintot foglaltak el.

Radeczky augustus 6-kán 12 órakor nyomult bé Milanóba, miután a város podestájától ugyanaz nap kétszer is felkérletett volna — levél által — bényomulását lehetőleg siettetni, minthogy különben a minden fegyveres erőt nélkülöző város, s a közpénztárok a már-már féktelenkedő tömeg rablásának vannak kitéve. E levelek az augustus 10-diki Wiener Zeitung esti lapjában közölvék, ugy szinte az augustus 5-kén San Donaton kötött conventio pontjai is; melyek itt következnek:

1. A város kiméltetni fog.
2. A főtábornok a menyinyiben ez tőle függ, a multakra nézve a méltányosság követeléseinek engedni fog.
3. A sardiniai hadsereg két csoportban vonuland vissza.
4. A ki a várost önkéntesen elhagyni kívánja, holnap estéli 8 óráig Megenta felé akadály nélkül teheti.
5. Reggeli 8 órakor a főtábornok a Porta romana nevű kaput elfoglaltatja, 12 órakor hadseregével nyomul bé, s magát a várost elfoglalja.
6. A betegek és sebesültek áthelyeztetésének szinte e két nap alatt kell megtörténnie.
7. A fentebbi pontok ő felsége a sardiniai királytól elfogadandók.
8. A Milanoban fogva tartott ausztriai tisztek azonnal szabadon bocsátandók.

Ezen hadi egyezkedés fölötti okirat august. 6-dikán reggel 3 órakor Salasco sardiniai tábornok által Hesz császári főszállásmesternek azon megjegyzéssel küldeték meg, hogy azok az azelőtti napon elébb Rossi és Lazari, azután a városi küldöttség által az nap délután elfogadtattak, egyszersmind királya (sardiniai) részéről figyelmeztetvén a tábornagyot, hogy a multakról megfeledezve a személy és vagyon illetetlenül hagyassanak.